

LUNDS
UNIVERSITET

Mitt studentliv som kvinna

En etnologisk studie om kvinnliga studenters upplevelse av sin
studiesituation

Aksin Kartal
ETN K02, Etnologi med
kulturanalytisk inriktning,
Kandidatuppsats HT 2018
Handledare: Magnus Wikdahl
Institution för kulturvetenskaper,
avdelning för etnologi, Lunds universitet

My student life as a woman

-An ethnological study about female student's experiences of their study situation

From a report presented by Public health agency (Folkhälsomyndigheten), it is common amongst female students to experience the study situation as stressful and filled with anxiety. Because of the discussion about female students study situation and the problems it brings is quite old, I experience it to be important for me as a ethnological student and furthermore to contribute with my ethnological experiences from the past. By doing a study about it.

The purpose of this thesis is to focus on gender norms and the affect it brings on one another self image, by studying female students study situation in present time from a ethnological perspective. To answer the purpose of this thesis the methodological contribute has been qualitative research thorough interviews, executed under October 2018. With the help of four female students at the university of Lund.

The analysis has been carried out with the help of Marie Evertsson, Erving Goffman and Beverly Skeggs theoretical contribute of the concept gender norms, self, and respectability. My analysis shows that female students experience it to be skillful equals a gender norm and the affection it has on their performance.

The result of my thesis proofs that female students experience the study situation as stressful and filled with anxiety. The stressful subsistence could be described from the female students experience of skillfulness as a woman attribute that has to come forward in all of life's aspects. For instance labour market, at home, at the university and in a relationship, which leads to stress and performance anxiety. The thought of not succeeding and be on top of the performance gives the experience of low self-esteem and not feeling sufficient which affects the self image.

Key words: Skillfulness, female student, ideal, stress, performance anxiety

Innehållsförteckning

1. Inledning s. 5
 - 1.1. Bakgrund s. 5
 - 1.2. Syfte och frågeställningar s. 6

2. Metod och empiriskt material s. 6
 - 2.1. Metodval och insamling s. 7
 - 2.2. Etiska överväganden s. 9
 - 2.3. Reflexivitet s. 9

3. Tidigare forskning s. 10

4. Teoretiska utgångspunkter s. 12
 - 4.1. Könsnormer s. 13
 - 4.2. Jaget s. 14
 - 4.3. Respektabilitet s. 15

5. Analys och empiri s. 16
 - 5.1. Att visa sig vara duktig s. 17
 - 5.1.1. Flickor ska vara duktiga s. 17
 - 5.1.2. Visa sig duktig på arbetsmarknaden s. 19
 - 5.1.3. Att visa sig vara duktig som den blivande modern s. 21
 - 5.2. Att framträda som den ideala kvinnliga studenten s. 22
 - 5.2.1. Den ideala studentens framträdande s. 22
 - 5.2.2. Störningar i framträdandet s. 24
 - 5.3. Vi är inte respektabla vid ett misslyckande s. 25
 - 5.3.1. Övningen under intervjun s. 28

6. Sammanfattande diskussion s. 29

7. Referenser s. 31

7.1. Litteratur s. 31

7.2. Otryckta källor s. 33

1.Inledning

1.1. Bakgrund

I ett av Lunds universitets caféer sätter jag mig med min kaffekopp en måndag morgon i början av höstterminen och funderar på vad jag ska välja för ämne att skriva om i min kandidatuppsats. Caféet är fullt av studenter. Några sitter gruppvis vid borden bredvid med huvudet nere i sin dataskärm. Andra springer till biblioteket med böcker mot bröstkorgen och vid bordet bakom hör jag två studerande kvinnor prata om hur stressade de är på grund av alla måsten som ska göras. En kvinnlig student sätter sig vid mitt bord efter att hon har frågat om stolen är ledig. Hon slår sig omedelbart ner med en suck.

Jag börjar fundera på alla som jag omedvetet iakttagit på Caféet och upplever att många kvinnliga studenter verkar vara stressade. Iakttagelsen får mig att tänka på min och mina väninnors studiesituation där vi som kvinnliga studenter ofta upplever stress, det vill säga stressen att inte hinna med alla måsten, stressen att inte räkna till och stressen som leder till prestationsångest. Att vara duktig genom att lyckas prestera högt inom akademien och samtidigt kunna prestera på topp yrkesmässigt, kunna ha tid med det sociala livet och samtidigt svara på alla frågor om när man som kvinna ska skaffa barn.

Mina iakttagelser på caféet fick mig omedelbart att göra en liten sökning om studenters stress och prestationsångest på datorn. Enligt Folkhälsomyndigheten (20.09.2018) är det allt fler studenter som lider av psykisk ohälsa. Studenter uppger sina besvär om oro, stress och ångest. Av studenter som uppger sådana besvär är de flesta kvinnor. År 2016 konstaterade Folkhälsomyndigheten (28.06.2016) dessutom i en annan undersökning att unga kvinnor hade besvär av stress i högre utsträckning än män. 29 procent av unga kvinnor uppgav besvär medan 12 procent av männen talade om liknande. Mina iakttagelser och funderingar denna måndagsmorgon bekräftas således av Folkhälsomyndighetens undersökning.

Sista skvätten av kaffet slungas hastigt ner i munnen och jag beger mig mot utgången för att spinna vidare på mina funderingar. Under promenaden hem väcks massa frågor hos mig som jag försöker finna svar på. Eftersom diskussionen om unga kvinnliga studenters studiesituation kring besvären har några år på nacken, upplever jag att det är viktigt för mig som etnolog att bidra med mina etnologiska erfarenheter genom att göra en undersökning. Observationen vid mitt morgonkaffe slutar med att jag därför vill undersöka om problematiken som presenteras ovan stämmer överens med kvinnliga studenters upplevelse av studiesituationen idag. Att studera om

problematiken fortfarande är aktuell och kvarstår idag är något som bör uppmärksammas. Med mina etnologiska erfarenheter vill jag därför öppna upp för diskussion och väcka intresse för att nya åtgärder ska skapas för att motverka problematiken bland studenter.

1.2. Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att utifrån ett etnologiskt perspektiv studera kvinnliga studenters studiesituation i Sverige idag. Unga kvinnor uppger oro, stress och andra besvär av studiesituationen i högre utsträckning än unga män rapporterar Folkhälsomyndigheten (28.06.2016; 20.09.2018). Därför är det viktigt att undersöka vad som kännetecknar kvinnornas upplevelse och hur den ska förklaras. Etnologen Birgitta Svensson (2012, 8) påpekar att det är etnologins uppgift att identifiera de kulturella koder som påverkar vardagen. Jag har valt att studera hur kvinnorna förhåller sig till normer för kön och hur dessa normer kan relateras till deras upplevelser av stress. Vidare undersöker jag hur kvinnliga studenterna reflekterar över samhällets påverkan på livet som kvinna och student. För att uppnå mitt syfte utgår jag från följande frågeställningar:

- Hur upplever kvinnliga studenter sin studiesituation idag?
- Hur kan man förklara studenternas upplevelser utifrån samhällsnormer?
- Hur påverkar studiesituationen studenternas självbild?

2. Metodval och empiriskt material

Uppsatsen är baserad på intervjumaterial som har samlats in under tre veckors fältarbete.

I oktober 2018 genomförde jag ett fältarbete på Lunds universitet i syfte att undersöka kvinnliga studenters upplevelse av studiesituationen relaterad till stress och prestationsångest.

Det empiriska materialet är insamlade genom kvalitativa djupintervjuer med fyra kvinnliga studenter. Sara 22 år läser en kandidatkurs och jobbar inom en förening där hon har en ledande roll. Frida 23 år studerar sitt masterår. Emma 30 år läser ett masterår och jobbar inom affärsutveckling fokus på digitalisering. Amanda 36 år studerar sitt sista år på universitetet. Informanterna har fiktiva namn i uppsatsen.

Min uppfattning som etnologstudent är att man som forskare bör vara medveten om styrkor och svagheter med metoder som tillämpas för att samla in empirin. I följande avsnitt diskuteras detta flitigt.

2.1. Metodval och insamling

Enligt Eva Fägerborg (2011, 85) i boken *Etnologiskt fältarbete*, har användningen av intervjuer varit markant inom etnologin sedan långt tillbaka, då man studerar människan utifrån ett kulturellt perspektiv. Intervjun gör det möjligt att ta del av individens erfarenheter, upplevelser, känslor och tankar för att förstå kulturella fenomen. Individbaserade samtal har av denna anledningen varit viktigt i denna undersökningen för att nå studenternas upplevelser och för att förstå den kulturella betydelsen för studiesituationen. Enligt Aksel Tjora (2012, 81) som är professor i sociologi är djupintervjuer baserad på en mer fri samtalssituation som kretsar runt specifika teman, till skillnad från en surveyundersökning som baseras på fasta frågor och svar. Genom djupintervjuer som genomfördes på ett av Lunds universitetsinstitutioner nådde jag ett så informationsrikt material, eftersom informanterna upplevde en fri intervju där de kunde tala djupgående om sina upplevelser. Kvinnliga studenter berörde viktiga teman under intervjun bland annat som normer, sin självbild och stress. Särskild vikt lades på djupintervjuer för att inte pressa informanterna med fasta frågor som kunde påminna om ett polisförhör. I början av intervjuerna som varade under ungefär en timme var, spenderade jag ett par minuter för lite allmänt prat, vilket enligt Tjora (2012, 83) gör att informanten känner en mer avslappnande stämning.

Att djupintervjuer utgår från en mer fri samtalssituation kunde dock få konsekvenser för mig som intervjuare eftersom informanterna ofta berörde väldigt personliga och känsliga punkter, som jag upplevde översteg min kompetens som forskare. Exempelvis talar etnologen Signe Bremer (2011, 207) i kapitlet ”Med kropp in i berättarrummet”, i boken *Etnografiska hållplatser om metodprocesser och reflexivitet*, om att etnologer kan intervjuas om allt. Dock ställs frågan om etnologens psykosociala kompetens i möte med utsatta grupper som lider av psykisk ohälsa. Bremer (2011, *ibid*) talar därför om att det finns informanter som har ett behov av att berätta om det förflutna och bearbeta det besvärliga, vilket jag starkt upplevde att exempelvis Emma gjorde under intervjun. Hennes bakgrund och upplevelser som var starkt präglad av sorg fick mig att välja bort citat som kunde väcka känslighet som borde tas upp med en psykolog för bearbetning.

Mobiltelefonen har varit viktig under intervjuerna eftersom jag spontant intervjuade två studenter där mobiltelefonen snabbt och smidigt kunde läggas fram för inspelning. Dock var det störande ljud i grupprummet under intervjun eftersom ovanvåningen möblerades om. Att jag inte antecknade samtidigt ledde till konsekvenser som försvårade transkriberingen. Tjora (2012, 107) talar just om att det är viktigt att anteckna under intervjun om det skulle uppstå tekniska problem. Trots att det skedde spontant var studenterna trygga med att dela med sig av sina upplevelser om stress och ångest. Eftersom intervjun med Emma var lite svårhanterlig fick jag möjlighet att lära mig i nästa intervju avgränsa ifall vi skulle beröra känsliga punkter. Transkriberingen har skrivits ordagrant eftersom jag i förhand inte var medveten vad som skulle vara viktigast i analysen. Precis så rekommenderar Tjora (2012, 111) genom att tala om hur viktigt det är med fullständig transkribering för att sedan välja ut teman för analysen. Genom att transkribera fullständigt fick jag även möjlighet att reflektera över sådant som inte tycktes vara betydelsefullt i början men som sedan var relevant. Enligt Steiner Kvale som är professor i pedagogisk psykologi finns det talspråk och skriftspråk som kan väcka problematik. Exempelvis var vissa citat präglade av slang som försvårande skrivandet. Av denna anledningen valde jag att frisera några citat för att möjliggöra läsbarheten.

Eftersom uppsatsen bygger på intervjuer valde jag att ställa öppna frågor som exempelvis ”beskriv en situation när du sitter på ett seminarium” för att tillåta informanten vara observatören. Till detta genomförde jag en övning under intervjun. Övningen gick ut på att informanterna skulle rita självporträtt på trettio sekunder och sedan vända på bland och åter igen rita självporträtt på endast femton sekunder. Målet med övningen var att analysera kvinnornas reaktion under tidspress och tillåta de reflektera över sin upplevelse under stress och press. Eftersom jag endast utgick från intervjuer tänkte jag att det skulle vara intressant med något som kunde motsvara en observation, vilket gjorde att jag själv konstruerade övningen som kunde kompletteras med intervjun. Fägerborg (2011, 85) talar just om att etnologer oftast kombinerar intervjuer med observationer för att få ännu informationsrikt material. Med observationer fångar etnologen händelser och människans beteenden som inte är lika tydlig under en intervju. Övningen var en möjlighet för att tillåta kvinnorna reflektera över sin självbild utifrån resultatet, vilket var relevant att studera.

2.2. Etiska överväganden

Inom forskning är etiska regler viktiga att följa, Tjora (2012, 29) betonar att forskarens kontakt med informanten bör präglas av tillit, respekt och ömsesidighet. För att skapa en trygg stämning under intervjun var jag tydlig med att informera om anonymitet och syftet med studien.

Informanterna fick skriva på anonymitetblanketten för att säkra informanterna om tillit. Att jag undersökte ett känsligt ämne om stress och prestationsångest gjorde att jag bedrev större ansvar för anonymitet. Tjora (2012, 157) talar just om att det blir extra viktigt med anonymisering när ett känsligt tema dyker upp, därför är informanternas namn fingerade. Under processen gång har informanterna varit medvetna om möjligheten att säga upp sig om de ångrade medverkan. Tjora (2012, 124) talar om att informanten har en rättighet att avbryta om det känns besvärligt, utan att känna sig skyldig mot forskaren.

2.3. Reflexivitet

Att reflektera över min forskarroll genom att ställa mig frågan om vem jag är under processen har varit viktigt, för att förstå hur jag som själv är kvinnlig student påverkar och påverkas av studien. Enligt Angelika Sjöstedt Landén (2011, 37) i boken, *Etnografiska hållplatser- om metodprocesser och reflexivitet*, bör forskaren reflektera över sin forskarroll genom att vända sig inåt och tänka på hur forskar jaget kan hantera samtal och känslor under fältet.

Inom vetenskapen har blicken enligt etnologen Karin Gustavsson (2014, 59–60) varit ett viktigt redskap. Ögats förmåga har varit väsentlig och avgörande för vilka konsekvenser blicken får för fältarbetet. I min studie genomförde jag ett fältarbete med den kvinnliga blicken men också studerade blicken. Att jag själv är kvinnlig student påverkade mitt sätt att forska eftersom jag fick möjligheten att studera fältet utifrån ett inifrån perspektiv. Även om jag och informanterna inte delade på exakt samma upplevelser av studiesituationen hade jag en stark position och använde mina tidigare erfarenheter som styrka. Trots att jag möttes av svårigheter på grund av att det var känsligt ämne hade jag möjlighet att hantera intervjun, genom att var medveten om vilka frågor och hur det skulle ställas för att skapa trygghet. Fördelen med min position var också att informanterna upplevde att jag kände en stark ömsesidighet som kvinnlig student, vilket skapade trygghet både för mig och informanterna. För att kunna tolka citaten efter hand, reflekterade jag över min position och skapade en medvetenhet om vad som skulle kunna

påverka mina tolkningar för att öka trovärdighet. Tjora (2012, 170) talar om att forskaren bör vara medveten om vad som påverkar tolkningar för att öka undersökningens trovärdighet.

3. Tidigare forskning

Ämnet studenters studiesituation har behandlats utifrån olika perspektiv inom flera discipliner.

Inom stressforskning talar psykologen Tony Cassidy (2003, 11) om att människor ständigt ställs inför kravfyllda situationer som leder till stress. En av grupperna som Cassidy (2003, ibid) nämner är studenter. Det är intressant för mig eftersom han bland annat tittar på studenter.

Inom mycket stressforskning återkommer Folkhälsomyndigheten (28.09.2018) studie som bevisat att allt fler studenter under åren 2004–2016 uppgav en upplevelse av stress och ångest. Besvaren var vanligast hos kvinnliga studenter.

Ytterligare visar posttidningen B (2018, 44) en undersökning från Lunds universitet att studenter på universitet/högskolor mår sämre. Lunds universitet ingår i undersökningen som visar att även Lundastudenter är stressade och extra tydligt är resultatet bland kvinnliga studenter.

Ingen av ovanstående studier diskuterar orsaken till kvinnliga studenters ökade stress. Det saknas en djupare förklaring till kraven som ställs på den studerande kvinnan. Exempelvis nämner Folkhälsomyndigheten (2018, ibid) att förklaringen till studenters besvär är svår att fastslå. Studierna visar dock att det skulle kunna bero på studieresultat och ekonomiska problem, vilket visar att det finns en forskningslucka som jag med etnologiska erfarenheter vill fylla. Att det finns krav som ställs på kvinnliga studenter berör dock begreppet könsnormer, som är relevant att tillämpa genom att analysera för en djupare förståelse om varför studerade kvinnor drabbas i större utsträckning.

Stressforskaren Ulf Lundberg, prof. i psykologi, och Görel Wentz, journalist, (2004, 174–175) talar om att kvinnor har en dubbelarbetsbörda. Kraven från hemmet och arbetet leder till att kvinnor inte får utrymme för återhämtning, vilket leder till stress. Denna studie berör kvinnors livssituation i stort och förtydligar vad kvinnliga studenters stress skulle kunna bero på.

Det har skrivits en hel del uppsatser på det här området. En kandidatuppsats av Elin Assarsson-Lod och Karin Siverbo, *Självkänsla, stress och psykisk ohälsa bland studenter* (2006,7), har studerat huruvida kvinnliga studenter hade sämre självkänsla än manliga och om de upplevde mer stress. Undersökningen visade att kvinnliga studenter i högre utsträckning

upplevde mer stress på grund av att de försökte leva upp till idealet om att vara duktig, och samtidigt leva upp till den stereotypa kvinnan som tar hand om ett hem. Även sociologen Karin Andersson (2008, 5) intresserar sig för stress i studien ”Att räcka till, verkligen ta till vara utbildning, göra alla glada och nöjda och vara vacker” *Upplevelser och konsekvenser kring kvinnlig stress* hon studerar hur kvinnor upplever sin situation. Att vara duktig flicka nämns som en orsak till stress. Kvinnorna upplever sin situation stressig på grund av kraven som ställs om att vara duktig genom att prestera på topp i hemmet och som framgångsrik yrkeskvinna. Den ”duktiga flickan” ska ha koll på modet, träna flera gånger i veckan och kunna bjuda på middagar. Amanda Johansson och Therése Kanerva (2017) har också studerat, *Psyisk ohälsa med ett genusperspektiv: studie bland studenter på Umeå universitet*. Studien visade att fler kvinnor drabbades av prestationsångest eftersom de upplevde en rädsla att inte kunna uppfylla förväntningar om att vara duktig.

Anledningen till att jag har valt att beröra kandidatuppsatser i tidigare forskning är att de tar upp specifikt kvinnliga studenters studiesituation, och därmed berör de mina teoretiska utgångspunkter könsnormer och Jaget tydligt. Exempelvis fördjupas diskussionen om duktighet bland kvinnliga studenter som en norm och där igenom diskuteras hur den ”duktiga flickan” ska agera, alltså hur jaget ska framträdas utifrån normen. De här studierna fokuserar mer på normen än på kvinnors självbild, så här finns det en forskningslucka. Min forskning kan tillföra en fördjupad diskussion om kvinnors självbild med hjälp av begreppet respektabilitet, genom att analysera hur de ser på sig själva vid ett misslyckande respektabla eller icke-respektabla.

Följande kandidatuppsats fokuserar på vissa aspekter av respektabilitet det vill säga självbilden, vilket är relevant. Sandra Gustavsson Nylén och Jonas Olsson (2012,19) studerar *Manliga och kvinnliga stressorer, finns det? En sociologisk studie om genuskillnader i vad som skapar stress bland studenter*. Studien visar att fler kvinnliga studenter uppger missnöje kring sin prestation och studieresultatet som leder till stress. De genomför en kvalitativ undersökning genom att intervjua studenter, vilket är lik min undersökning då jag kommer använda samma metod. Dock kommer jag inte göra en jämförelse mellan kvinnliga och manliga studenter utan snarare fokuserar jag på kvinnliga studenter, bland annat hur deras självbild påverkas när det upplever att de inte kan uppfylla förväntningar och normer.

Assarsson-Lod och Siverbos (2006) studie ligger nära mitt fält eftersom de också har genomfört sin undersökning vid Lunds universitet. Dock har de utgått från ett psykologiskt

perspektiv, snarare än ett etnologiskt som jag vill bidra med. Som nämnt i föregående avsnitt talar Svensson (2012, 8) om att etnologer fokuserar på normer som påverkar vardagliga livet genom att människor agerar efter vanor och regler som är kulturella koder. Eftersom normer förklaras som en aspekt av kultur som påverkar våra vardagliga liv hoppas jag på att kunna bidra med ett kulturellt perspektiv. Duktighet har diskuterats flitigt i ovanstående studier som jag finner relevant. Det visar att unga kvinnor känner sig styrda av könsnormer som påverkar deras vardag. Kvinnorna upplever stress och prestationsångest för att de vill nå idealet om att vara duktiga, vilket är intressant eftersom jag också kommer fokusera på prestationsångest inom stressen. Eftersom jag studerar kvinnliga studenters upplevelse utifrån könsnormer önskar jag skapa ett djupare resultat genom att besvara mina frågeställningar med hjälp av mina teoretiska utgångspunkter könsnormer, jaget och respektabilitet. Många av kandidatuppsatserna ovan har använt kvantitativa metoder, vilket jag inte finner lika relevanta som djupgående intervjuer. Genom att tillämpa djupgående intervjuer önskar jag kunna borra ner med utgångspunkt i kvinnliga studenters upplevelser.

4. Teoretiska utgångspunkter

I detta avsnitt redogörs för tre teoretiska begrepp som kommer tillämpas i uppsatsens analysavsnitt för att kunna besvara frågan om hur kvinnliga studenter upplever studiesituationen idag. De analytiska begreppen som ligger till grund för analysen är Könsnormer, Jaget och Respektabilitet som inom andra discipliner har definierats och behandlats på olika sätt. Därför kommer jag även redogöra för hur jag i min studie tillämpar och definierar teorin utifrån ett etnologiskt perspektiv.

För att förstå unga kvinnors situation tillämpar jag sociologen Erving Goffmans (2014) teatermetafor som han skriver om i sin studie, *JAGET OCH MASKERNA -en studie i vardagslivets dramatik*. Goffman (2014, 9) talar om hur individen i det sociala livet presenterar sitt Jag inför andra aktörer. En viktig utgångspunkt i Goffmans (2014, ibid) studie är att han använder metaforen teaterföreställning som visar hur människor på olika scener agerar inför en publik. I själva verket handlar det om det sociala livet och hur vi människor agerar och framträder inför våra medmänniskor i olika situationer. I enlighet med Goffmans teatermetafor vill jag därför se kvinnliga studenter som aktörer på en scen. Studiesituationen utgör så att säga scenen

och kvinnliga studenter aktörer. En viktig aspekt i Goffmans (2014, 217) analys är att människor genom sitt framträdande försöker uppfylla normer och förväntningar.

4.1. Könsnormer

I början av 1980-talet började den feministiska forskningen, enligt etnologen Gabriella Nilsson (2017, 179) i boken *Tillämpad kulturteori*, tillämpa begreppet genus för att förstå kvinnliga och manliga beteenden som något kulturellt bundet. Med begreppet genus ville man särskilja könsnormerna från de biologiska skillnaderna mellan kön. Enligt Marie Evertsson (2010, 51) i boken *Ett delat samhälle- makt, intersektionalitet och social skiktning* i avsnittet *Kön* värderas manliga egenskaper som norm och kvinnliga egenskaper som avvikande. Denna hierarkiska dimensionen kan inte ses som något biologiskt utan ses snarare enligt Evertsson (2010, ibid) som ett görande i det sociala livet. Skillnaderna och ojämlikheten mellan kvinnor och män beror oftast på könsnormer som vi medvetet eller omedvetet agerar efter. Könsnormer påverkar därför vad som förväntas av en kvinna respektive en man i olika situationer.

Enligt Evertsson (2010, 53) finns det få tecken på att könsnormer håller på att brytas. Evertsson (2010, 58) exemplifierar med att människor gör olika livsval, det vill säga att kvinnor oftast väljer yrke och utbildning inom omsorg medan män väljer yrken inom tillverkning och teknik. Förutom exemplet ovan talar Evertsson (2010, 53) också om att kvinnor och män väljer att se olika ut och beter sig på olika sätt. Inom den sociologiska forskningen som Evertsson (2010, 54–55) talar om har det tydliggjorts att könsnormer i allmänhet kan bero på socialiseringsprocessen under flickors och pojkars uppväxt. Det sker redan i tidig ålder en könsfördelning när föräldrar omedvetet eller medvetet anpassar fostran efter normer som de själva fostrades efter. Genom att människor handlar efter föreställningar och förväntningar om vad som är kvinnligt eller manligt påverkar könsnormer enligt Evertsson (2010, ibid) alla situationer i livet, även våra relationer. Exempelvis skriver genusvetaren Fanny Ambjörnsson (2004, 12) i sin avhandling, *I en klass för sig -genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*, om hur normer påverkar hur en gymnasietjej ska agera. Exempelvis förväntas hon hålla böckerna tätt intill bröstet för att visa på disciplin.

Ovan har begreppet könsnormer presenterats som något människor påverkas av i det sociala livet. Könsnormer påverkar inte bara gymnasielever utan även kvinnliga studenter på universitetet. Därför är det intressant att analysera vad kvinnliga studenter upplever som

könsnormer och hur de handlar efter förväntningar som de upplever råder i samhället. Könsnormer som analytiskt begrepp hjälper mig att analysera vilka konsekvenser könsnormer får för studenterna som påverkar studiesituationen. Genom att se studenterna som aktörer på en scen vill jag därför förstå hur könsnormer påverkar deras framträdande. Intentionen med detta är att därifrån finna vilka orsaker som finns till stress och prestationsångest.

4.2. Jaget

När en person presenterar sitt jag inför andra människor sker det en interaktion mellan individerna. Den agerande individen som presenterar sig själv vill kunna kontrollera publikens uppfattning om hen, genom att anpassa sig efter de andras (publikens) framträdande som också sker samtidigt (Goffman, 2014, 9). Publiken försöker skaffa sig en uppfattning om individens livssituation som exempelvis ekonomi och kompetens. Ett intresse för publiken är även individens självuppfattning och därmed individens attityd till sig själv. Om publiken sedan tidigare inte har någon kännedom om individen försöker de skaffa sig ledtrådar genom personens beteende och utseende för att förstå vem individen är (Goffman 2014, 11).

Enligt Goffman (2014, 25) vill individen att framträdandet av jaget och uttryck som sänds till andra människor tas på allvar, genom att framträda som en person som verkligen besitter önskade egenskaper. Goffman (2013, 13) talar också om att den agerande individen oftast vill att andra aktörer ska ha en höguppfattning om hen själv. Vidare talar Goffman (2014,15) om att det oftast krävs av den agerande individen att uttrycka sig på ett speciellt sätt för att få social status inom en grupp. Alla uttryck som sänds ut är därför inte önskade, utan styrs också av förväntningar inom gruppen. Under framträdandet av jaget vill därför individen enligt Goffman (2014, 47–48) prestera ett idealt jag, genom att förstärka sina kvalifikationer med exempelvis universitetsutbildning eller att vara med i organisationer som är kompetensgivande. Med denna erfarenhet bevisar därmed individen att hen har förstärkt jaget genom att hen skiljer sig från andra grupper som anses vara i en lägre position. Individer bevisar alltså enligt Goffman (2014, 217) med sitt uttryck att normer har försökt uppfyllas. Enligt Goffman (2014, 211) kan det även uppstå störningar i ett framträdande som leder till negativa konsekvenser som individen försöker undvika.

Som Goffman (2014, 218) vidare talar om får vi människor genom att framträda för varandra en uppfattning om jaget, alltså vi skapar vårt jag i olika situationer. Därför är jaguppfattningen en viktig del i livet enligt Goffman (2014, 210).

Goffmans (2014) teori om teatermetaforen tillämpas i min studie för att förstå hur den studerande kvinnan med sitt framträdande försöker tillfredsställa förväntningar och könsnormer. Teorin ovan visar att människan försöker framträda ett idealt jag för att få bekräftelse av omgivningen som en god medborgare. Därför är det intressant att analysera hur den kvinnliga studenten försöker framträda ett idealt jag för bekräftelse av omgivningen (publiken). För att vidare förstå den kvinnliga studentens upplevelse av att inte kunna framträda som det önskas använder jag Beverly Skeggs (1999) teori om respektabilitet. Detta för att förstå hur kvinnliga studenters självbild påverkas vid upplevelsen av otillräcklighet.

4.3. Respektabilitet

Ytterligare ett analytiskt begrepp som kommer användas är respektabilitet. Beverly Skeggs (1999, 9) tillämpar begreppet respektabilitet när hon i sitt verk, *Att bli respektabel -konstruktioner av klass och kön*, talar om hur arbetarklasskvinnorna förknippas med att vara icke- respektabla.

Inom akademien och populärkultur har arbetarklassen alltid representerat den lägre positionen i samhället för att man ska kunna mäta och förstå ojämlikheten i ett samhälle (Skeggs 1999, 128). Skeggs (1999, 253) talar om att arbetarklasskvinnor förknippas med att vara farliga, dåliga, orena och avvikande från ett ideal som enligt Skeggs (1999, 158) förknippas med den legitima medelklasskvinnan som är respektabel. Skeggs (1999, 164) talar också om att människan föds med olika mängder kapital som påverkar vilken position hen har i samhället. Därför talar Skeggs (1999, 9) vidare om att respektabilitet inte är något problematiskt för medelklasskvinnorna eftersom de redan besitter en hög position av legitimitet och behöver därmed inte bevisa den för att uppnå respektabilitet. Däremot är respektabilitet ett problem för arbetarklasskvinnorna som enligt Skeggs (1999, 160–161) ständigt hamnar i en kamp om att uppnå ett ideal som medelklassen besitter. Eftersom arbetarklasskvinnors kroppar också kategoriseras som avvikande är enligt Skeggs (1999, 166) utseendet och uppförandet något som arbetarklassen vill uppnå genom att investera i klädesplagg. Att se bra ut var något som visar engagemang och kunskap och därmed är ett sätt för att investera i ett kulturellt kapital. Kulturellt kapital hämtas ifrån Pierre

Bourdieu's teori som Skeggs (1999, 20) refererar till för att visa att kulturellt kapital bland annat handlar om vilka resurser man har som exempelvis kompetens och legitimitet. Att arbetarklassen ständigt strävar efter respektabilitet är enligt Skeggs (1999, 161) beror på att de inte vill framstå som den avvikande. Att kvinnorna i arbetarklassen känner sig otillräckliga och annorlunda gör att de därför försöker uppfylla kraven för att bli respektabla genom självförbättring, exempelvis genom att skaffa sig bildningsmeriter (Skeggs 1999, 161–162).

Skeggs (1999) har definierat begreppet respektabilitet för att förstå ojämlikheten i samhället, genom att utgå ifrån arbetarklasskvinnorna och medelklasskvinnorna. Arbetarklassen som icke-respektabel och medelklassen som respektabel visar hur begreppet tidigare har tillämpats genom att Skeggs (1999, 19–20) inspirerats av Pierre Bourdieus Klassteori. Exempelvis talar etnologen Kristofer Hansson (2013, 113) i boken *Kris och Kultur - kulturvetenskapliga perspektiv på kunskap, estetik och historia*, om att begrepp kan förnyas genom att begreppet laddas med ny innebörd beroende på kontext. Jag vill ladda begreppet respektabilitet med ny innebörd genom att tillämpa det inom andra kulturer. I min studie tillämpar jag begreppet respektabilitet för att förstå kvinnliga studenters självbild inom den akademiska kulturen. Med hjälp av begreppet respektabilitet som verktyg vill jag analysera hur kvinnliga studenter ser på sig själva när de upplever att de inte kan anpassa sig efter förväntningar som studerande kvinna i olika situationer. Upplever studenterna sig som respektabla eller icke-respektabla vid ett misslyckande exempelvis, alltså hur påverkar självbilden när kvinnorna upplever att idealet om att vara duktig inte kan nås.

5. Analys och empiri

I det här kapitlet kommer jag presentera min analys med utgångspunkt i mitt empiriska material. Jag kommer att presentera analysen i tre olika avsnitt där varje tema utgår från en viss del av teorin. Första temat kopplas till Evertssons (2010) teori om könsnormer, andra temat kopplas till Goffmans (2014) teori om framträdande av jaget och tredje temat kopplas till Skeggs (1999) teori om respektabilitet. I varje del besvaras mina tre frågeställningar med hjälp av teorin.

Materialet som analyseras nedan har samlats in genom intervjuer med fyra kvinnliga studenter: Emma är 30 år och läser ett masterår och jobbar samtidigt inom affärsutveckling med fokus på digitalisering. Sara är 22 år och läser en kandidatkurs och jobbar samtidigt inom en

förening där hon har en ledande roll. Amanda är 36 år och läser sitt sista år på universitetet. Frida är 23 år och läser ett masterår.

5.1. Att visa sig vara duktig

I det här avsnittet beskriver jag mina informanternas upplevelse med hjälp av Evertssons (2010) teori om könsnormer. I avsnittet diskuteras hur kvinnliga studenter upplever att könsnormer påverkar deras studentliv. De studerande kvinnorna talar om att de hela tiden upplever att det finns normer som påverkar deras position inom akademien och utanför. Ett tydligt tema i intervjuerna var kvinnliga studenters upplevelse om duktighet som könsnorm. De upplever duktighet som en kvinnlig egenskap som kvinnliga studenter bör handskas med i livets alla områden.

5.1.1. Flickor ska vara duktiga

Emma talar om att hon ständigt upplever att man som kvinnlig student bör vara duktig inom akademien och utanför. Hon talar om hur hon under sin uppväxt lärde sig att tjejer skulle vara duktiga, vilket påverkar henne som kvinnlig student idag.

Jag hade mycket problem i min uppväxt och jag vet också att den enda gången som jag har sluppit problem hemma har varit när jag har varit duktig, är man inte duktig så är man inte välkommen hem ungefär och det sitter ju kvar väldigt mycket, är jag inte duktig så är jag inte välkommen hem så att det sitter ju kvar, samhällets bild av hur man ska vara som tjej (suckar).

Emma berättar om konsekvenser som uppstod när hon i tidig ålder bröt normen om att vara ordentlig och duktig. Evertsson (2010, 54–55) talar just om att fostran under uppväxten kan ha betydelse för hur människor blir till som individer utifrån könsnormer. Att vara lugn och ordentlig kan också förknippas med att vara duktig som tjej. Evertsson (2010, 52) exemplifierar med att flickor förväntas vara lugna och inåtvända till skillnad från pojkar som förväntas vara aktiva och utåtriktade.

I vardagligt tal pratar människor om kön som något biologiskt medan genus är ett begrepp som visar på att kön också är kulturellt bundet, det vill säga att människor gör kön (Nilsson 2017, 179). Enligt Nilsson (2017, *ibid*) började begreppet genus användas i den feministiska forskningen under 1980-talet för att förstå kvinnliga och manliga beteenden som något kulturellt

bundet. De tillämpade begreppet genus på detta vis för att tydliggöra och förändra begränsningar som uppstod för kvinnor, eftersom manliga egenskaper enligt Evertsson (2010, 51) värderades högre än kvinnliga.

I materialet kan man tydligt förstå att Emma utgår ifrån den kulturella betydelsen av kön genom att hon säger ”samhällets bild” med en suck. Normerna under Emmas uppväxt påverkade hennes beteenden på så vis att hon skulle vara duktig för att slippa problem. Att killar accepteras vara mer aktiva än tjejer kan ha begränsat Emmas beteenden där hon har varit tvungen att anpassa sig efter en viss ram, om vad som var accepterat för henne som flicka. När Emma i sin tur har sträckt sig utanför ”ramen” har det lett till konsekvenser där hon framstår som ett olydigt barn. Närmare bestämt tolkas det som att hennes beteenden betraktas av föräldrarna som problem.

Ovan nämndes att fostran under uppväxten påverkar hur vi människor blir till utifrån normer. I nästa citat talar Emma vidare om hur denna norm om duktighet påverkar hennes nuvarande studentliv.

Men jag tror att det handlar väldigt mycket om att man ska vara duktig, man ska se duktig ut på något sätt jag tror att det finns att man ska vara en duktig tjej på så många plan. Man ska leverera i skolan, man ska se ut som att man är ordentlig och ambitiös, man ska vara trevlig och man ska kunna sköta sig utanför skolan till exempel att ta hand om ett hem samtidigt som man presterar. Just nu är jag lite så här ångestfylld jag håller på att gå över på en ny tjänst på jobbet samtidigt som vi har tentavecka samtidigt som jag har valt att läsa extra kurser som jag också har tenta i och då vill man ju prioritera prestera på topp i allt samtidigt som man vet att det inte är möjligt och samtidigt som jag inte vill bli sämre hemma, jag vill fortfarande vara den som handlar och diskar, tvättar och lagar mat och göra allting hemma.

Att benämningen ”duktig” fortfarande sitter kvar hos Emma som något förknippat med kvinnlighet, visar hur hon presterar igenom livets alla områden. Hon nämner också att man ska se duktig ut vilket innebär att hon bör uppfylla alla förväntningar för att visa sig vara duktig. När hon använder uttrycket ”man”, ”man ska vara så och så”, visar det på att hon hela tiden utgår ifrån samhällets förväntningar och inte bara familjens discipliner. Ambjörnsson (2004, 21) talar just om att människor är i behov av att anpassa sig efter normer. Hela tiden påminns individen om att man kan finna lycka genom att anpassa sig efter den kulturella stereotypen som visas i medier. Att vara en normal tjej handlar bland annat om att ha självdisciplin.

Det är bra att Emma satsar på att skaffa sig en utbildning genom att ha disciplin och struktur. Dock leder hennes ambitioner om duktighet till ångest. Emma har många bollar i luften som gör att hon inte får ett utrymme för återhämtning. Hon upplever någon form av kontrollbehov där hon vill vara högpresterande inom alla områden. Dels ska hon uppfylla kraven inom akademien och dels utanför vilket leder till upplevelsen av dubbelstress. Evertsson (2010, 66) talar om att det fortfarande förväntas att kvinnan ska ha mer ansvar för hushållsarbeten och att hon kan få negativa konsekvenser ifall hon inte tar ansvar. Det är detta Emma har lärt sig och därför tar hon ansvar för hushållsarbeten också, trots att hon bor med sin sambo. Närmare bestämt måste hon besitta egenskaper som förknippas med kvinnlighet genom att utföra hushållsarbeten.

Enligt Evertsson (2010, 54) påverkar könsnormer våra sociala liv när vi agerar och blir bemötta efter föreställningar om vad som är kvinnligt. I detta fall upplever Emma att duktighet förväntas av en kvinna och agerar utifrån de föreställningarna. Emma uttrycker en rädsla om att inte nå idelaet om den framgångsrika akademikern när hon nämner en medvetenhet om att det inte är möjligt att kombinera alla måsten.

5.1.2. Visa sig duktig på arbetsmarknaden

Hittills har duktighet diskuterats som en kvinnlig egenskap. Kvinnorna i studien upplever att de bör visa sig vara duktiga inom sitt yrke, eftersom de upplever att kvinnors position på arbetsmarknaden är ifrågasatt, vilket påverkar deras studier. När frågan ställs om det finns en ideal bild av den kvinnliga studenten, svarar Sara att man som kvinna bör komma långt yrkesmässigt för att bevisa sin ambition som student.

Ja, jag tror det är väl det som vi alla jagar efter, man ska vara så högpresterande hela tid både inom skolan och utanför skolan. Det tar väldigt mycket tid jag är ny på positionen, och jag känner väl att det har nu börjat påverka mina studier och jag blir väldigt stressad av att känna att jag inte hinner plugga för jag måste så mycket annat och det tycker jag är jobbigt. Så man ska vara duktig. Också det här med att kvinnor i arbetslivet, kvinnor i högre position är ganska nytt det är ganska ifrågasatt, det finns väldigt få platser så man måste liksom slåss för att ta sig dit.

Sara bekräftar det Emma talar om att ”man” ska vara duktig. Citatet visar på konsekvenser Sara får i sitt studentliv. Att vara duktig på universitetet och utanför blir jobbigt och stressigt eftersom det är en självklarhet att vara högpresterande som kvinnlig student. Dels handlar det om att Sara vill besitta egenskaper som den duktiga studenten har, dels vill hon öka sina möjligheter på en mansdominerad arbetsmarknad. Trots att kvinnor och män har samma kvalifikationer får de enligt Evertsson (2010, 59–60) olika konsekvenser. Detta kan enligt Evertsson (2010, ibid) bero på att manliga chefer oftast anställer män i högre positioner eftersom chefer anser att kvinnan tar längre mammaledighet, trots att hon inte planerat att skaffa barn. Att Sara har en ledarroll får henne att ställa högre krav på sig själv om att prestera på topp inom yrket, eftersom hon upplever att kvinnor i högre positioner är ifrågasatta. Det blir alltså en dubbelstress för Sara att vara så högpresterande för att kunna behålla sin arbetsposition som kvinna, och samtidigt leva upp till att vara den duktiga studenten. Att arbetet påverkar hennes studier visar också att hon inte har något utrymme för att hinna återhämta sig. Detta leder till prestationsångest.

Emma är ytterligare en röst som talar om att kvinnors närvaro inom arbetsmarkanden är ifrågasatt. Hon talar om att hon inom sitt yrke blivit diskriminerad av manliga kolleger med nedvärderande benämningar.

När jag fick ordet gumman från en manlig kollega som kom till mig och sa: ”Gumman kan du gå och koka kaffe” Ja, då är det nedvärderande. De ser mig som kvinna först och där kommer det till att jag vill ju inte ha ”typisk” kvinnliga kläder och uttrycka mig kvinnlig på jobbet, för jag blir kvinna först och kompetent sen. Privat vill jag vara kvinna men yrkesmässigt vill jag inte det utan, jag vill vara jämlik.

Under intervjun berättade Emma om benämningen ”gumman” som något nedvärderande. Emma nämner även att hennes jobb inom digitalisering domineras av manliga kolleger. Hon upplever att det finns en hierarkisk skillnad inom yrket när hon möts av denna sorts benämning från den manliga kollegan. Emma upplever att hon associeras med den stereotypa kvinnan som förknippas med hushållsarbeten, vilket får henne att känna otrygghet som kvinna inom sitt yrke. Att vara kompetent och kvinna är inget kompatibelt enligt Emma när hon väljer att distansera sig från sitt kvinnliga jag, genom att ändra sin klädstil. Emma upplever att kompetens inom yrket anses vara en manlig egenskap som gör att hon vill öka sina kvalifikationer genom sin klädsel. Att en kvinna jobbar inom ett mansdominerat yrke ifrågasätts gör att Emma upplever behovet av att prestera

högt inom akademien för att bli mer jämlik. Evertsson (2010, 58) talar just om att yrken inom teknik förknippas med manliga egenskaper medan yrken inom pedagogik och inom vården förknippas med kvinnliga egenskaper. Att diskrimineras inom sitt yrke på grund av kvinnlighet skapar en stressande tillvaro för Emma som vill bli en framgångsrik akademiker, och inte förknippad med ”kaffekokandet”.

5.1.3. Att visa sig vara duktig som den blivande modern

I denna del diskuteras hur kvinnorna upplever könsnormer som något jobbigt när omgivningen pressar dem att skaffa barn. Amanda upplever att hennes liv starkt präglas av normen om att hon som kvinna ska skaffa barn efter hon slutfört sina studier, vilket påverkar hennes studier då hon inte är klar.

Vid en viss ålder ska du vara klar och ha barn, samhället sätter press och människor i ens närhet. Detta påverkar hur jag ser på mig själv. Jag hade varit konstig om jag säger att jag inte ska ha barn.

När könsnormer tar sig uttryck i Amandas liv upplever hon en press från samhället. Hon reflekterar över sig själv som konstig utifrån omgivningen syn för att hon inte anpassar sig efter den stereotypa kvinnan som omgivningen förväntar sig. Evertsson (2010, 54–55) talar just om att könsnormer påverkar hur vi människor blir bemötta av omgivningen. Människor agerar efter förväntningar. Vidare enligt Evertsson (2010, 66) har kvinnan mer ansvar för barnen än män. Exempelvis betraktas kvinnan som ansvarslös om barn har smutsiga kläder på sig. Denna diskussion om att skaffa barn har under lång tid varit en tanke hos Amanda som fått henne att känna press och stress inom akademien. Hon vill uppfylla idealet om att vara en framgångsrik akademiker samtidigt som hon vill vara en duktig mor som gör vad som förväntas av en kvinna. Under intervjun talar Amanda också om att hon fått magkatarr och sömnproblem för att hon ville lyckas med studierna. Men i själva verket handlar det om att uppfylla alla måsten som omgivningen sätter ”att bli klar och skaffa barn”.

5.2. Att framträda som den ideala kvinnliga studenten

I det här avsnittet beskriver jag mina informanters upplevelse med hjälp av Goffmans (2014) teori om jagets framträdande.

Hittills har könsnormer diskuterats. I avsnittet kommer det vidare diskuteras om hur den ideala studenten ska framträda utifrån vad kvinnorna upplever som könsrelaterade normer. Detta är ett tydligt tema i materialet. I samma avsnitt analyseras vilka konsekvenser kvinnorna får när störningar uppstår i ett framträdande.

5.2.1. Den ideala studentens framträdande

Under intervjun med studenterna diskuteras hur den ideala kvinnliga studenten bör framträda sitt jag. Studenterna upplever att duktigheten bör visas på olika områden i deras studentliv, vilket leder till prestationsångest. I en av intervjuerna beskriver Sara hur hon upplever att den studerande kvinnan måste agera för att nå idealet.

Man ska va duktig, man ska va fin och titta på, man ska va duktig i skolan, man ska hinna träna, man ska helst ha en pojkvän också, man ska alltså allting ska bara va perfekt hela tiden i ens liv. Och det är det oftast inte men vi fakear ju.

Goffmans (2014, 9) teatermetafor om hur människan bör agera på olika scener inför en publik, påminner om vad som framkommer i citatet. Citatet beskriver Saras upplevelse av hur den kvinnliga studenten förväntas framträda sitt jag inför omgivningen. Exempelvis talar Sara om det perfekta livet som utifrån hennes upplevelse är att vara duktig inom akademien, men även att kunna framträda sin duktighet i det sociala livet utanför akademien. Att vara snygg och vältränad visar att den kvinnliga studenten kan lyckas med att vara duktig på att sköta sig själv utseendemässigt. Även att ha pojkvän betraktas enligt Sara som det perfekta livet. Det kan handla om att framträda sin duktighet i ett förhållande och visa att man lyckas vara en god flickvän. Närmare bestämt handlar det om att lyckas framträda på ett gott sätt i alla sammanhang för att få bekräftelse av omgivningen (publiken). När Sara sedan nämner att det oftast inte är så genom att säga ”vi fakear ju” visar Sara att hon vill styra omgivningens reaktion genom att försöka framträda på ett trovärdigt sätt. Goffmans (2014, 13) teori syns även här när han talar om att den agerande individen försöker styra och kontrollera andras reaktion genom att agera på ett sätt som

får publiken (andra aktörer) att få ett intryck som önskas av individen själv. Att livet då inte är som det önskas vara leder i Saras fall till press och därmed stress.

Frida är en av studenterna som bekräftar Saras resonemang om den ideala bilden. Frida diskuterar hur den studerande kvinnan dras åt olika håll vilket leder till stress.

Det är ju väldigt mycket stress och det är väldigt mycket sånt här någonting som jag känner ofta är att inte ses som ett fulltids, utan man ska studera hundra procent men sen så är det inte tillräckligt utan man ska ha ett jobb vid sidan av liksom. Många olika saker samtidigt och inte bara fokusera på studierna. Så väldigt stressigt och väldigt såhär att man dras åt olika håll liksom. Samtidigt ska man vara den tjejen som klarar alla tentor och misslyckas inte. Utöver det ska man vara en välfungerande vuxen som har egen lägenhet och har koll på livet och gör alla sina skyldigheter. Du ska också vara den sociala tjejen som är med i nationer.

Frida som aktör på den ”akademiska scenen” upplever att hon som kvinnlig student har en skyldighet att lyckas med alla uppgifter som delas ut på universitetet. Alla tentor bör godkännas som en bekräftelse på att hon framträder på idealt sätt. En skyldighet enligt Fridas upplevelse är också att kunna vara social som kvinnlig student genom att hinna ta sig ut med vänner på nationer som en del av studentlivets framträdande. Närmare bestämt ska studenten vara den ”duktiga tjejen” som både kan fokusera på studierna och kan lägga tid på nationshäng. Frida talar om att det blir stressigt när hon dras åt olika håll. Inom alla områden ska det ske ett framträdande utifrån vad hon upplever som norm och en självklarhet. Om individen enligt Goffman (2014, 44) vill uppnå idealnomen under sitt framträdande av jaget måste individen försöka dölja handlingar som motsäger normen. Exempelvis måste Frida och andra kvinnliga studenter i stunden dölja ett misslyckande av en tenta, eller dölja sin oro för morgondagens tentaskrivning genom att vara med på en nation kvällen innan inlämning.

Frida nämner vidare att man ska vara en välfungerande vuxen som har koll på livet.

Att ha ett jobb vid sidan av studierna och samtidigt ha en egen lägenhet som kvinnlig student är enligt Frida en självklarhet. Denna sorts framträdande bevisar självständighet och duktighet som krävs för att nå idealet. Enligt Goffman (2014, 11) försöker publiken nå en uppfattning om den agerande individens kompetens, ekonomiska situation och trovärdighet genom att finna ledtrådar

utifrån individens beteenden. Lägenheten i detta fall visar på självständighet och ekonomiska möjligheter som ökar trovärdigheten för hur kompetent den kvinnliga studenten är. Att inte lyckas med att framträda på detta vis leder till att jaget enligt Frida inte förstärks som den duktiga studenten, vilket leder till stress och press.

För att Frida ska besitta önskade egenskaper och vinna trovärdighet ville hon ytterligare öka sina kvalifikationer genom att läsa ett masterår, vilket tydliggörs i nästa citat.

Dels vill jag ju göra mig själv mer attraktiv för en arbetsmarknad genom att lägga på ytterligare en nivå. Speciellt som kvinna att det finns möjligheter liksom glastaket har höjts lite då. Emm, både ja och nej emm eller jo, ja alltså vad är ens poängen och säga att det inte (båda skrattar mycket). Det är viktigt!

Frida nämner att hon vill öka sina möjligheter för att ”glastaket ska höja sig”. Hon upplever att kvinnor bör ta sig till högre nivå för att öka sin trovärdighet om kompetens. Som nämndes i avsnittet *Att visa sig vara duktig* framgår det att kvinnor och män enligt Evertsson (2010, 59–60) får olika konsekvenser trots att de har samma kvalifikationer. Evertsson (2010, 50) menar att mäns egenskaper värderas högre. För Frida blir det i sin tur en självklarhet att läsa ett masterår för att kunna förstärka sitt jag som kvinna. Som kvinnlig student upplever Frida att hon bör anstränga sig ännu mer inom akademien och hon sätter press på sig själv om att lyckas klara denna nivån för att kunna framträda på arbetsmarknaden.

Frida säger i början att ”dels vill jag ju” som tyder på att det också handlar om att uppnå status och att nå idealet som enligt Frida förväntas av omgivningen. Goffman (2014, 39) talar just om hur individen under sitt framträdande förväntas anpassa sig efter rutiner som formar individen på ett sätt för att passa in i samhället. Vidare enligt Goffman (2014, 40) försöker individen uppfylla förväntningar som råder i samhället genom att anstränga sig för att ta sig upp i samhällsstegen. Detta för att kunna framträda rätt sorts jag. För Frida blir det så att säga en utmaning när det i själva verket handlar om att försöka framträda utifrån förväntningar.

5.2.2. Störningar i framträdandet

I nästa två citat beskrivs det hur Frida och Sara upplever hur ett framförande ska ske inom akademien för att inte få nedvärderande konsekvenser. Här beskrivs en seminariesituation.

Man ska ju kunna uttrycka sig på ett visst sätt känner jag väldigt ofta. Det var en situation, ett seminarie där en av tjejerna inte uttryckte sig superakademiskt, det var liksom lite mer vardagligt språk. Det var människor i seminariet som flinade åt henne när hon pratade.

Frida menar att konsekvenser kan uppstå om den kvinnliga studenten inte kan framträda på ett duktigt sätt. Exempelvis berättar hon om en seminariesituation som hon bär med sig och därför upplever en stress om att inte kunna uttrycka sig väl, detta för att avstå från störningar i sitt framträdande som enligt Goffman (2014, 211) kan ifrågasätta individens personlighet.

På ett liknande vis upplever även Sara att språklig uttrycksform är viktigt som avgör hur ett framträdande kan bli. Sara berättar att hon på seminarier varit rädd för att komma till tals.

Jag var rädd för att jag skulle ställa dumma frågor och bli dumförklarad. Man ska ju kunna formulera sig på ett sofistikerade sätt genom att använda akademiska ord. Mycket, för att då låter frågorna smartare.

Vidare enligt Goffman (2014, 207) kan det uppstå störningar i ett framträdande av gester som motsäger situationen. För att undvika oönskade uttryck väljer Sara att styra andras reaktion genom att framträda passivt det vill säga genom att vara tystlåttande i rummet. Som Goffman (2014, 13) talar om vill den agerande individen kunna styra andras uppfattning som de har om individen. Det sker en rädsla för Sara om vad som kommer hända om hon med språket inte lyckas formulera sig akademiskt, som visar på duktighet. Att bli dumförklarad kan försämra Saras jag som hon försöker bygga upp. Sara upplever att språket blir en markör som hindrar henne från ett acceptabelt framträdande.

I följande avsnitt diskuteras vad störningar, det vill säga misslyckanden, får för konsekvenser för kvinnliga studenter, i deras liv.

5.3. Vi är inte respektabla vid ett misslyckande

I det här avsnittet beskriver jag mina informanters upplevelse med hjälp av Skeggs (1999) teori om respektabilitet. I avsnittet diskuteras vad ett misslyckande betyder för kvinnliga studenter och hur deras självbild påverkas av det.

Ett tema som var tydligt i intervjuerna var upplevelsen av otillräcklighet, som jag knyter an till begreppet respektabilitet. Studenterna upplever sig inte vara respektabla vid ett misslyckande. I citatet nedan diskuteras vad ett misslyckande betyder för Emma. I analysens första avsnitt

beskrevs det att duktighet var viktigt för Emma. Citatet nedan visar vad som händer med hennes självuppfattning när hon inte upplever sig själv som duktig.

Emma: mm en känsla av att inte vara tillräcklig är nog det starkaste. Att inte vara tillräckligt bra. Emm som att jag inte förtjänar det jag har skulle jag säga (skrattar lite nervöst).

Intervjuaren: Det var starkt (ler tillbaka).

Emma: (Ler tillbaka) men det är jättestarkt. Emm det är nog en känsla av att jag att jag inte förtjänar mitt liv om jag inte lyckas prestera.

För Emma är det viktigt att lyckas uppfylla de höga kraven som hon ställer på sig själv, utifrån en uppfattning om att det är en samhällelig skyldighet. Ett misslyckande för Emma leder till en upplevelse av skuld och skam. Hon lägger sitt värde i det som hon presterar, exempelvis en tenta på universitetet.

Emma beskriver att hon inte förtjänar sitt liv för att hon inte gör som en kvinnlig samhällsmedborgare ska göra. Känslan av otillräcklighet kan tolkas som Skeggs (1999, 9) beskriver en brist på respektabilitet. Enligt Skeggs (1999, ibid) är respektabilitet viktigast för de som inte anser sig ha den. På samma vis upplever Emma att hon inte är en respektabel akademiker men hon strävar efter att bli det. Strävan efter respektabilitet är avgörande för hur hon ser på sig själv. Självkritiken som Emma har vid ett misslyckande leder till att hon pressar sig själv ännu mer och upplever en känsla av prestationsångest. Det blir en tävlan inom henne själv för att hon ska förtjäna sitt liv.

Genom att skratta nervöst erkänner Emma att hennes tanke om att inte förtjäna sitt liv är starkt sagt. Bakom skrattet döljer sig sorgen och en medvetenhet om att hon sliter på sig själv. Det var ett ledsamskratt för att försöka hålla sina tårar som höll på att falla ner. Det kan tolkas som att Emma har en rädsla inom sig själv, om att inte bli sedd eller bekräftad av omgivningen om hon inte visar sitt engagemang för kunskap. Detta påminner om hur arbetarklassen enligt Skeggs (1999, 161) strävar efter respektabilitet genom att kämpa för att de inte ska framstå som annorlunda och avvikande. Emma vill varken vara annorlunda eller avvikande, vilket hon upplever att hon är om hon inte presterar som student.

Som i Emmas fall upplever Sara också ett misslyckande som något hemskt som påverkar hennes självuppfattning. Citatet nedan beskriver vilka konsekvenser som uppstår vid ett misslyckande.

Jag är väldigt bra på att vara självkritisk, största kritiken är väll en själv. Ja vad det nu är för situation som blir riktigt jobbigt och så känner man sig otillräcklig och korkad, och det är väldigt jobbig känsla. Det kan lätt gå över till att jag blir självkritisk och undrar vad jag håller på med egentligen och jag kanske inte borde vara här (på universitetet). Och lite besviken på mig själv för att jag inte har gjort mer. Och kvinnor måste bevisa gång på gång att vi hör hemma i akademiska världen. Jag har en bror han är inte lika stressad utan han är lite så här ”aa, ja det löser sig” Och det är klart man kan tänka så som kvinna också men jag tror att man måste som kvinna vara lite mer disciplinerad.

Sara upplever akademin som en arena för kunniga studenter och som har möjlighet att samla på sig legitimitet som kunskap. Vid ett misslyckande ifrågasätter Sara sin närvaro inom akademin och upplever att hon inte förtjänar befinna sig på ett universitet. Hon reflekterar över sig själv som korkad, vilket är en avvikelse från plikten om att vara duktig och disciplinerad kvinna. Detta gör i sin tur att hon gör en jämförelse med sin bror, som påminner om Skeggs (1999, 12–13) beskrivning av arbetarklassens kamp om att nå legitimitet som medelklassen redan besitter. Jämförelsen med brodern tolkas som att hon ser sig själv som den andre som måste prestera mer för att rättfärdiga sin närvaro inom akademin för att nå respektabilitet. Sara upplever däremot brodern nästan som Skeggs (1999, *ibid*) beskriver medelklassen, att han inte behöver rättfärdiga sin närvaro inom akademin. Enligt Sara behöver inte brodern anstränga sig på samma sätt för att bevisa legitimitet. Saras upplevelse av otillräcklighet får henne att hamna i en ond cirkel som leder till prestationsångest och stress om att göra mer.

5.3.1. *Övningen under intervjun*

Under intervjuerna genomfördes även en övning med informanterna. Övningen gick ut på att de skulle rita självporträtt på 30 sekunder. Efter 30 sekunder fick studenterna vända på bland och rita självporträtt igen men denna gången fick de endast 15 sekunder på sig. Intentionen med övningen var att analysera studenternas självbild och reaktion under tidspress men också för att tillåta studenterna själva reflektera över sin upplevelse av stress och press.

Efter övningen fördes dialogen om deras upplevelse. Det visade sig att alla kvinnorna i studien fokuserade på resultatet. Studenterna nämnde att resultatet var viktigast, det vill säga att självporträtten skulle se snyggt ut och överlag tyckte det även att resultat var viktigast i allt som gjordes. Exempelvis var det viktigt att lyckas lämna in en tenta med ett toppresultat. Utifrån övningen tolkas det om att kvinnliga studenter i studien upplever en rädsla om att inte lyckas genomföra allt på ett snyggt och prydligt sätt. Närmare bestämt tolkas det som att resultatet speglar deras karaktär som påverkar självbilden, vilket bekräftas av Emma och Saras upplevelse vid ett misslyckande. Att allt ska vara snyggt och prydligt syns även i Skeggs (1999, 166) teori när hon talar om hur viktigt det var för arbetarklasskvinnorna att veta vilka kläder som skulle bäras, och vid vilka tillfällen för att nå respektabilitet som medelklasskvinnorna. Nästa citat beskriver vidare Fridas upplevelse av ett lågt resultat det vill säga vid ett misslyckande.

Bara det här gjorde du mot dig själv och det känns så himla dumt att inte klappa sig själv på axeln när man klarar sig. Men man slår på sig själv när man misslyckas. Man ska rättfärdiga varför man är här (på universitetet) att man men jag är smart jag klarar att gå på universitetet. När jag misslyckas känns det som att det är slut.

Som i Saras fall upplever även Frida att det är viktigt att rättfärdiga sin närvaro på ett universitet. Skeggs (1999, 161–162) talar om att arbetarklassen försökte uppfylla kraven för respektabilitet genom att investera i utbildningsmeriter som visar på kunnighet. Frida menar att det ska ske en investering på universitetet där hon lyckas samla kunskap som visar på legitimitet om att vara duktig och på så vis uppnå respektabilitet. Vid ett misslyckande tappar hon hoppet om att bli framgångsrik akademiker som får henne uttrycka ”slå på sig själv”. I denna bemärkelse innebär det att hon upplever en förtvivlan på sig själv som får henne att känna sig otillräcklig och därmed

icke-respektabel när hon inte lyckas. Samtidigt är hon medveten om att det är ”dumt” att ifrågasätta sig själv vid ett misslyckande. Enligt Skeggs (1999, ibid) sker det ett hårt arbete för arbetarklasskvinnorna att sampla på sig legitimitet genom självförbättring för att uppnå respektabilitet. På samma vis upplever Frida att det är ett hårt arbete för att uppnå målet om den ideala akademiker som ska leda till en framgångsrik yrkeskvinna. Hon upplever en stress och ångest som hindrar henne att fira ett lyckande inombords. När hon inte upplever att hon gör bra ifrån sig upplever hon att omgivningen ser henne som osmart och icke- respektabel.

Enligt Skeggs (1999, 166) ville arbetarklassen genom klädseln visa att de kämpat för feminitet som är en viktig del för att uppnå respektabilitet som medelklasskvinnorna. Feminitet visar på självständighet, engagemang, vänskap och därmed att vara legitim som kvinna. För Frida blir det viktigt att kunna bevisa det man har investerat i för att framstå som den smarta studenten som hon själv uttrycker ”jag är smart jag klarar av att läsa på universitetet”. Närmare bestämt tolkas det som att kunskapen måste bevisas på universitetet för att få inträde i den akademiska världen för respektabilitet.

6. Sammanfattande diskussion

Mina iakttagelser på caféet den måndagsmorgonen fick mig göra en snabb undersökning om kvinnliga studenters mående. Mina funderingar vid mitt morgonkaffe bekräftades av Folkhälsomyndighetens forskning (20.09.2018) som konstaterat att fler kvinnliga studenter uppger besvären stress och ångest. Syftet med undersökningen som jag genomförde efter besöket på Caféet var att analysera hur kvinnliga studenter upplever studiesituationen idag. Min analys har presenterats med utgångspunkt i mitt empiriska material. Analysen har presenterats i tre olika avsnitt där varje tema har utgått från en viss del av teorin. I varje del har mina tre frågeställningar besvarats med hjälp av teorin.

Frågeställningarna 1. Hur upplever kvinnliga studenter sin studiesituationen idag? 2. Hur kan man förklara studenternas upplevelse utifrån samhällsnormer och 3. Hur påverkar studiesituationen studenters självbild, var således min utgångspunkt. Dock visade sig under undersökningens gång att första och andra frågan hade nära samband där studenternas svar gick ihop mycket. Exempelvis är studenternas upplevelser baserad på samhällsnormer. Därför vill jag svara på båda frågorna i ett som resultat som skett under processen.

Kvinnliga studenter upplever sin studiesituation som stressigt och ångestfylld. I själva verket är det inte studiesituationen i sig som är stressande, utan snarare kan den stressande tillvaron förklaras utifrån vad som studenterna upplever som könsnormer. Studenterna upplever duktighet som en kvinnlig egenskap som bör bevisas i livets alla områden. I enlighet med Goffmans (2014, 9) teatermetafor om att människor framträder på olika scener är studenterna inte bara aktörer på en scen. Kvinnornas skicklighet ska framträdas exempelvis i hemmet, på universitetet, i ett förhållande och på arbetsmarknaden, närmare bestämt i livets alla områden där studenterna inte får ett utrymme för återhämtning. Kvinnorna utsätts för dubbelstress när de presterar på detta vis. Vart denna bakgrund till kvinnornas upplevelse om duktighet kommer ifrån är inget irrelevant att diskutera. Deras liv präglas av förväntningar och föreställningar om vad som är rätt och fel för en kvinna. Kraven från omgivningen kan ses i större sammanhang det vill säga som samhällsnormer, vilket Evertsson (2010, 54) bekräftar genom att tala om hur människor agerar och blir bemöta efter normer om vad som är kvinnligt respektive manligt. Ojämligheten på arbetsmarknaden skapar också stress för kvinnor som påverkar studiesituationen.

Vidare till sista frågan- Hur påverkar studiesituationen studenters självbild? Vid ett misslyckande upplever kvinnliga studenter att duktigheten inte kan bevisas. Detta skapar en upplevelse av otillräcklighet och frustration. Det ser sitt värde i vad som görs på universitetet och ser sig som mindre värda med ett lågt självförtroende. Att inte lyckas prestera på topp med ett gott resultat får kvinnorna slita på sig själva. Kvinnorna vill nå idealet om att bli framgångsrika akademiker, som kan representera duktigheten i många olika sammanhang för att uppnå respektabilitet.

Den här undersökningen belyser att det finns en problematik där det bör forskas mer. Man skulle kunna göra en liknande studie i större skala och använda denna undersökning som underlag för att kunna argumentera för fler resurser till Studenthälsan.

Det skulle vara intressant för framtiden att rikta fokus på och granska skolor genom att undersöka barn i första klass. Detta för att kunna analysera var samhället börjar ställa krav på flickor och pojkar. Hur barn möts av könsrelaterade krav är viktigt att studera för att kunna motverka detta redan i tidig ålder. Genom lek och andra övningar kan man utveckla en rättvis fostran för alla barn oavsett kön.

7. Referenser

7.1 Litteratur

Ambjörnsson, Fanny. 2004. *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag.

Andersson, Karin. 2008. "Att räcka till prestera, verkligen ta till vara utbildningen göra alla glada och nöjda och vara vacker": *Upplevelser och konsekvenser kring kvinnlig stress*. Kandidatuppsats. Halmstad: Högskolan i Halmstad. (Hämtad 20.09.2018) <http://hh.diva-portal.org/smash/get/diva2:239033/FULLTEXT01.pdf> 34s

Assarsson- Lod, Elin och Siverbo, Karin. 2006. *Självkänsla, stress och psykisk ohälsa bland studenter*. En studie ur ett genusperspektiv. Kandidatuppsats. Institution för psykologi i Lund: Lunds universitet (Hämtad 20.09.2018) <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=1322122&fileOid=1322123> 27s

Bremer, Signe. 2011. *Med kroppen in i berättarrummet – om närvaro och etik*. I: Gunnemark, Kerstin (red.). *Etnografiska hållplatser. Om metodprocesser och reflexivitet*. 1:1 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Cassidy, Tony. 2003. *Stress, kognition och hälsa*. Lund: Studentlitteratur.

Evertsson, Marie. 2010. *Kön*. I: Edling, Christofer och Fredrik Liljeros. (red.) 2010. *Ett delat samhälle. Makt, intersektionalitet och social skiktning*. 1:5. uppl. Stockholm: Liber.

Folkhälsomyndigheten. 2016. *Statistik över vuxnas psykiska hälsa*. Hämtad: 10.01.2018. Publicerat 28.06.2016 Hämtad här: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/statistik-psykisk-halsa/vuxnas-psykiska-halsa/>

Folkhälsomyndigheten. 2018. *Universitet och högskolor kan förebygga psykisk ohälsa bland studenter*. Hämtad: 10.01.2018. Publicerat 20.09.2018. Hämtad här: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2018/september/universitet-och-hogskolor-kan-forebygga-psykisk-ohalsa-bland-studenter/>

Fägerborg, Eva. 2011. Intervjuer. I: Kaijser, Lars. och Öhlander, Magnus. (red.). 2011. *Etnologiskt fältarbete*. 2:3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Goffman, Erving. 2014. *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivet dramatik*. 6:4. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Gustavsson, Karin. 2014. *Blick för det förflutna*. I: Gustavsson, Karin 2014. *Expeditioner i det förflutna: etnologiska fältarbeten och försvinnande allmogekultur under 1900-talets början*. Stockholm: Nordiska museets förlag.

Gustavsson Nylén, Sandra och Olsson, Jonas. 2012. *Manliga och kvinnliga stressorer, finns det?. En sociologisk studie om genuskillnader i vad som skapar stress bland studenter*. Kandidatuppsats. Sociologiska institutionen. Stockholm: Stockholms universitet. (Hämtad 20.09.2018) <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:531238/FULLTEXT02.pdf> 26s

Hansson, Kristofer. 2013. ”De svåra kriserna i livet kringgår man inte”. Psykiska kriser och synen på den utvecklande människan. I: Arvidson, Mats, Geisler, Ursula och Hansson, Kristofer (red.). 2013. *Kris och kultur. Kulturvetenskapliga perspektiv på kunskap, estetik och historia*. Lund: Sekel bokförlag.

Johansson, Amanda och Kanerva, Therése. 2017. *Psykisk ohälsa med ett genusperspektiv. En studie bland studenter på Umeås universitet*. Kandidatuppsats. Institution för socialt arbete. Umeå: Umeås universitet. (Hämtad 20.09.2018) <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1187138/FULLTEXT01.pdf> 33s

Kvale, Steinar. 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Loftrup, Jenny. 2018. Hur trivs studenterna vid Lunds universitet. (Intervju med Ola Holmström)
I: *LUM* 6 2018.

Lundberg, Ulf och Wentz, Görel. 2004. *Stressad hjärna, stressad kropp. Om sambanden mellan psykisk stress och kroppslig ohälsa*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Nilsson, Gabriella. 2017. Genusperspektiv och feministiskt teori. I: Gunnarsson Payne, Jenny och Ölander, Magnus. (red.) 2017. *Tillämpad kulturteori*. 1:1 uppl. Lund: studentlitteratur.

Sjöstedt Landén, Angelika. 2011. Skapandet av etnografiska rum – hur tar forskaren plats i fältet?
I: Gunnemark, Kerstin (red.). *Etnografiska hållplatser. Om metodprocesser och reflexivitet*. 1:1 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Skeggs, Beverley. 1999. *Att bli respektabel: Konstruktioner av klass och kön*. Göteborg: Daidalos.

Svensson, Birgitta. 2012. *Varför etnologi? En ämnesinstruktion för nya studenter*. 1:1 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Tjora, Aksel. 2012. *Från nyfikenhet till systematisk kunskap: kvalitativ forskning i praktiken*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

7.2. Otryckta källor

Intervjun med mastersstudenten Amanda genomfördes på Lunds universitet 15.10. 2018

Intervju med studenten Emma genomfördes på Lunds universitet 18.10. 2018

Intervjun med studenten Sara genomfördes på Lunds universitet 18. 10. 2018

Intervjun med mastersstudenten Frida genomfördes på Lunds universitet 19. 10. 2018

